

Ádám Gáspár

Vérrel vagy ármánnyal?

*A Bizánci Birodalom külkapcsolatai
a Makedón-dinasztia korában*

BEVEZETÉS

Jelen könyvecske első formájában szakdolgozatként született meg 2009-ben, amikor a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán befejezni készültem tanulmányaimat. Témája a Bizánci Birodalom külpolitikája a Makedón császári dinasztia idején. Választásom azért erre a témára esett, mert a középkori történelem egyik legérdekesebb periódusának tartom ezt az időszakot, különös tekintettel a bizánci vonatkozásokra. Ahogy többen is fogalmaznak, Bizánc olyan, mint ha híd lenne az ókor és a középkor között, s ezt én is így gondolom. Történetének legnagyobb része már a középkorban zajlik, de az ókori Rómától örökölt jellemvonásait nem tudja levetkőzni magáról sem a külpolitikát, sem a belpolitikát tekintve.

Munkám legnagyobb részében a Bizantinológiai Intézeti Alapítvány jóvoltából magyarul is megjelent művekre támaszkodok, ezek közül is leginkább Bréhier *Bizánc tündöklése és hanyatlása* és *A bizánci birodalom intézményei*, illetve Obolensky *A Bizánci Nemzetközösség* című könyve kapja a legnagyobb teret könyvemben. Ezeken a műveken kívül nagy segítséget nyújtott Ostrogorsky *A bizánci állam története* című munkája, illetve a magyar vonatkozású részeknél Moravcsik Gyula több könyve is. A rendelkezésre álló források közül elsősorban Bíborbanszületett Konstantin *A birodalom kormányzása* című munkáját használtam.

Ami a könyv tartalmát és annak felosztását illeti: igyekeztem a témával kapcsolatos minden fontos problémát körbejárni. Magának a külpolitikának részletes tárgyalása előtt röviden bemutatom a dinasztia hatalomra jutását, illetve az uralkodókat egyenként. Mivel a hódításokban, illetve az

egy-egy területen a birodalom fennhatóságának erősítésében, fenntartásában nagyon fontos szerepet kapott a hadsereg és a diplomácia, így ezeknek a témáknak is egy-egy külön fejezetet szentelek, mert úgy gondolom, hogy ezen ismeretek nélkül lehetetlen a továbblépés. Ezt követően rátérek az egyes területek és népek elleni külpolitikai lépések bemutatására.

Céлом az, hogy megpróbáljam meghatározni, mely területek az igazán fontosak a birodalom számára; illetve szeretnék választ találni egy nagyon fontos kérdésre, mely arra utal, hogy vajon Bizánc a korszakban a mindenáron való hódítás politikájában látta-e nagyságának jelét, vagy inkább folyamatos védekezésre rendezkedett-e be.

Könyvem címe: Vérrel vagy ármánnyal? A vér a harcot, az ármány a diplomáciai eszközöket, bevetett fortélyokat takarja. Vajon Bizánc mindenáron a konfliktust kereste, és minden esetben fegyverhez nyúlt? Netán az esetek többségében inkább a diplomácia eszközeit alkalmazta? Ezekre a kérdésekre munkám összegzésében igyekszem kielégítő választ adni.

1. A DINASZTIA

Bizánc a Makedón-dinasztia idején élte második virágkorát, mind a hódításokat, mind a kulturális életet figyelembe véve. Romantikus regénybe illő, ahogyan az alulról felkapaszkodott férfiú, Baszileiosz megkaparintotta az akkor ismert világ legnagyobb és legerősebb birodalmának irányítását, megalapítva ezzel a több mint 150 évig regnáló Makedón-dinasztiát. Könyvem első fejezetében először a politikai helyzetet elemzem Baszileiosz színre lépése előtt, majd bemutatom a dinasztia uralkodóit kronológiai sorrendben, hogy utána rátérhessek dolgozatom tárgyára, a Makedón dinasztia külpolitikájára.

1.1. Általános politikai helyzet a dinasztia hatalomra jutása előtt

A képrombolás korszakának lezárásával, amelyre egy zsinat alkalmával került sor 843-ban, új korszak vette kezdetét Bizáncban, amely azonban még nem a Makedón-dinasztia uralkodásának idejére esik, hanem az azt megelőző Amorioni-dinasztia regnálására. Közülük is az utolsó uralkodót, III. Mihályt kell megemlítenem.

A képromboló mozgalom nem kevesebb következménnyel járt, mint hogy Bizánc elvesztette hatalmi pozícióit Nyugaton, létrejött az önálló pápai állam, illetve Nagy Károlyt császárra koronázták. Ezzel már nem csak kulturálisan szakadt el Kelet a Nyugattól, hanem politikai értelemben is. Mindemellett az *ikonoklaszta* krízis lezárásával Bizánc hatalmi helyzete megerősödni látszott a Mediterráneum térségében.¹

¹ Ostrogorsky, G., *A bizánci állam története*. Osiris, Budapest, 2003. 205. o.

A valódi fellendülés 856-ban bekövetkezett államcsínynel vette kezdetét, amikor Theodórától, aki III. Mihály kiskorúsága miatt már 14 éve (842-856) tartotta kezében a hatalmat, az ifjú császár nagybátyja, Bardasz segítségével megszerezte a regnálás jogát.²

III. Mihály uralkodása idején Bardasz lett az állam központi irányítója.³ Bardasz egészen addig növelte befolyását az udvarban, amíg a császár 862. április 26-án *caesar*rá nem emelte.⁴

A birodalom nagyjából ilyen belső stabilitással rendelkezett, amikor megjelent a színen Makedón Baszileiosz.

Baszileiosz, aki Makedóniából származott, s 827 táján születhetett Adrianupolisz környékén, szerencsét keresve érkezett Konstantinápolyba. Évekkel a császárgyilkosság előtt került az uralkodó szolgálatába, mint istállómeister. A parasztfiú idővel a császár bizalmas barátja lett. Felemelkedése során hatalmi konfliktusba keveredett Bardasz *caesar*ral is, akivel szemben III. Mihály kegyencét, Baszileioszt támogatta. A dolgok odáig fajultak, hogy Baszileiosz a császárral összejátszva 865. április 21-én meggyilkolta Bardaszt. Felemelkedése következő állomása a társcsászárság volt, amelyet III. Mihály 866. május 26-án ajándékozott neki, s ezzel együtt fiává fogadta.⁵ Baszileioszt már csak egy lépcsőfok választotta el a trónhoz vezető úttól, s erre az egy lépcsőfokra társai segítségével 867. szeptember 24-én fellépett: hálószobájában gyilkoltatta meg a császárt.⁶

Eme zűrzavaros időszakban lépett trónra a Makedón-dinasztia megalapítója I. Baszileiosz néven.

² Bréhier, L., *Bizánc tündöklése és hanyatlása*. Bizantinológiai Intézeti Alapítvány, Budapest, 1999. 112. o.

³ Borovszky, S., *A népvándorlás kora*. In: Marczali, H., Nagy képes Világtörténet IV., Babits Kiadó, Budapest, 1999. 577. o.

⁴ Bréhier, 1999. 112. o.

⁵ Bréhier, 1999. 116-117. o.

⁶ Ostrogorsky, 2003. 213. o.